

**MAVZU: MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI
URONOPLASTIKADAN KEYINGI KORREKSION ISHLARI.**

Majidova Dilshoda

Toshkent Kimyo Xalqaro Universiteti

Samarqand filiali 1-kurs magistranti

Annotatsiya

Mazkur maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarda tugʻma tanglay yoriqlari sababli amalga oshiriladigan uronoplastika operatsiyasidan keyingi korreksion-logopedik ishlarning mazmuni, ahamiyati va metodlari yoritilgan. Operatsiyadan keyingi davrda bolaning nutq apparati faoliyatini tiklash, toʻgʻri talaffuzni shakllantirish, fonematik eshituvni rivojlantirish hamda psixologik moslashuvni taʼminlash muhim omil hisoblanadi. Maqolada nafas mashqlari, artikulyatsion gimnastika, rezonansni meʼyorlashtirish, ovoz ustida ishlash va individual korreksion yondashuvlarning samaradorligi ilmiy-pedagogik jihatdan tahlil qilingan.

Kalit soʻzlar

Uronoplastika, tanglay yoriqlari, logopedik korreksiya, maktabgacha yosh, nutq buzilishlari, rinolaliya, artikulyatsiya, fonematik eshituv, korreksion pedagogika, reabilitatsiya.

Kirish

Maktabgacha yoshdagi bolalarda uchraydigan tugʻma tanglay va lab yoriqlari nafaqat anatomik nuqson, balki bolaning umumiy rivojlanishi, nutq faoliyati va ijtimoiy moslashuviga salbiy taʼsir koʻrsatadigan murakkab muammodir. Bunday bolalarda nutq tovushlarining notoʻgʻri talaffuzi, ovozning burunlashishi, nafas va artikulyatsiya jarayonlarining buzilishi kuzatiladi. Ushbu nuqsonlarni bartaraf etishda uronoplastika operatsiyasi muhim oʻrin tutadi. Ammo operatsiyaning oʻzi toʻliq natija bermaydi. Jarrohlikdan keyin bolaning nutqini tiklash uchun tizimli korreksion-logopedik ishlar olib borilishi zarur.

Maktabgacha yosh davri nutqning faol rivojlanish bosqichi bo'lib, aynan shu davrda olib borilgan korreksion ishlar yuqori samaradorlikka ega bo'ladi. Chunki bolaning nerv tizimi moslashuvchan bo'lib, yangi nutq ko'nikmalarini egallash imkoniyati keng bo'ladi. Shu sababli uronoplastikadan keyingi logopedik yordam bolaning keyingi ta'lim jarayoniga muvaffaqiyatli tayyorlanishida katta ahamiyat kasb etadi.

Uronoplastikadan keyingi nutq buzilishlarining xususiyatlari

Tanglay yoriqlari bilan tug'ilgan bolalarda ko'pincha rinolaliya kuzatiladi. Rinolaliya — bu nutqning burun orqali chiqishi bilan xarakterlanadigan nutq buzilishidir. Operatsiyadan keyin anatomik nuqson bartaraf etilgan bo'lsa ham, bolaning avval shakllangan noto'g'ri nutq stereotiplari saqlanib qolishi mumkin.

Bunday bolalarda quyidagi kamchiliklar uchraydi: tovushlarning noto'g'ri talaffuzi

burun rezonansining kuchliligi, nutq nafasining sustligi, nutq nafasining sustligi, nutq nafasining sustligi, artikulyatsion apparat harakatlarining cheklanganligi, psixologik tortinchoqlik va muloqotdagi qiyinchiliklar.

Agar bu kamchiliklar o'z vaqtida bartaraf etilmasa, keyinchalik yozma nutq, o'qish va muloqot faoliyatida ham muammolar yuzaga keladi.

Uronoplastikadan keyingi korreksion ishlarning asosiy maqsadi bolaning to'liq va ravon nutqini shakllantirishdan iborat. Shu bilan birga quyidagi vazifalar amalga oshiriladi: Nutq nafasini rivojlantirish, artikulyatsion apparat faoliyatini faollashtirish, burun rezonansini kamaytirish, to'g'ri talaffuzni shakllantirish, nutqning leksik-grammatik tomonini boyitish.

Korreksion ishlar individual yondashuv asosida tashkil etilishi kerak. Chunki xap bir bolaning anatomik holati, operatsiya natijasi va nutq rivojlanish darajasi turlicha bo'ladi. Operatsiyadan keyingi davrda eng muhim yo'nalishlardan biri — to'g'ri nutq nafasini shakllantirishdir. Tanglay yoriqlari mavjud bo'lgan bolalarda havo oqimi noto'g'ri taqsimlanishi sababli nutq sust va noaniq bo'ladi.

Logoped quyidagi mashqlardan foydalanadi:

shamni puflash, paxtani harakatlantirish, sovun pufaklari uchirish, ritmik

nafas mashqlari.

Mazkur mashqlar bolaning diafragmal nafasini rivojlantiradi hamda nutq vaqtida havo oqimini nazorat qilishga yordam beradi.

Artikulyatsion gimnastikaning ahamiyati

Artikulyatsion gimnastika til, lab, yumshoq tanglay va jag' mushaklarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Operatsiyadan keyin yumshoq tanglay harakatchanligi sust bo'lishi mumkin. Shu sababli maxsus mashqlar muntazam bajariladi.

Masalan:

“Ot chopmoqda” mashqi, tilni yuqoriga ko'tarish mashqlari, lablarni cho'zish va dumaloqlashtirish, yumshoq tanglayni faollashtiruvchi ovoz mashqlari. Bu mashqlar tovushlarning aniq talaffuz qilinishiga yordam beradi.

Operatsiyadan keyingi logopedik ishlarning asosiy qismi tovush talaffuzini to'g'rilashdan iborat. Avvalo oson talaffuz qilinadigan tovushlar ustida ishlanadi, keyinchalik murakkab tovushlarga o'tiladi. Korreksion jarayon quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

Tovushni hosil qilish, tovushni bo'g'inda mustahkamlash, so'zlarda qo'llash, gap va bog'langan nutqda ishlatish, erkin nutqda avtomatlashtirish.

Logoped bolaning nutqini nazorat qilib boradi hamda noto'g'ri artikulyatsion stereotiplarni asta-sekin yo'qotadi. Tanglay nuqsoniga ega bolalarda tovushlarni farqlash qobiliyati ham sust rivojlangan bo'lishi mumkin. Shu sababli fonematik eshituvni rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Uronoplastikadan keyingi bolalarda o'ziga ishonchsizlik, tengdoshlar bilan muloqot qilishdan qo'rqish holatlari uchrashi mumkin. Shu sababli logoped, psixolog va ota-onaning hamkorligi muhim hisoblanadi. Bolani rag'batlantirish, muvaffaqiyatlarini maqtash, o'yin faoliyatidan foydalanish korreksion jarayon samaradorligini oshiradi. Ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalarda o'yin texnologiyalari orqali tashkil etilgan mashg'ulotlar yaxshi natija beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, maktabgacha yoshdagi bolalarda uronoplastikadan

keyingi korreksion-logopedik ishlar kompleks va uzluksiz tarzda olib borilishi zarur. Jarrohlik operatsiyasi anatomik nuqsonni bartaraf etsa-da, to'liq nutq faoliyatini shakllantirish uchun maxsus pedagogik va logopedik yordam talab etiladi. Nutq nafasini rivojlantirish, artikulyatsion mashqlar, tovush talaffuzini to'g'rilash hamda psixologik qo'llab-quvvatlash bolaning muvaffaqiyatli ijtimoiylashuviga xizmat qiladi. Erta boshlangan va ilmiy asosda tashkil etilgan korreksion ishlar bolaning nutq imkoniyatlarini sezilarli darajada yaxshilaydi, uning maktab ta'limiga tayyorgarligini oshiradi hamda jamiyatga moslashuvini yengillashtiradi. Shu sababli logoped, shifokor, psixolog va ota-onaning hamkorligi ushbu jarayonning eng muhim omillaridan biri hisoblanadi.